

İNTERNET KULLANIMININ TOPLUMSAL İLİŞKİLERİN DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE ETKİLERİ THE EFFECTS OF THE INTERNET USAGE ON TRANSFORMATION OF SOCIAL RELATIONS

Zübeyde DEMİRCİOĞLU*

Öz

Çağımız; iletişim teknolojilerinin yaygın olarak kullanıldığı, bilginin giderek önem kazandığı, yeni bir çağ (post-endüstriyel/bilgi/enformasyon çağı) olarak tanımlanmaktadır. Bu çağın en önemli bileşeni kuşkusuz sürekli gelişen iletişim teknolojileri ve özellikle internettir. Kendine has özellikleriyle diğer iletişim teknolojilerinden ayrılan internet, insanların iş yaşamlarından özel yaşamlarına, alışverişten sosyalleşmeye kadar hayatın her alanında etkili olmaya başlamıştır. Gerçek bir fiziksel yakınlığın bulunmadığı yeni bir toplumsal mekan olarak internet; geleneksel sosyal ilişki biçimlerini de etkilemiştir ve sanal olarak adlandırılan yeni bir sosyal ilişki biçiminin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda bu çalışma; sanal ilişki biçimlerinin, geleneksel toplumsal ilişkileri dönüştürme potansiyelini sorgulamayı amaçlamaktadır. Nicel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada interneti ve özellikle sosyal ağ sitelerini en yoğun kullanan kitle olan üniversite öğrencileri ele alınmış ve veri toplama aracı olarak yapılandırılmış anket formu kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnternet, Sanal İlişki, Sanal Sohbet, Sosyal Ağ.

Abstract

Our epoch is defined as a new era (post-industrial or information age) in which information is increasingly important. The most important component of this age is undoubtedly constantly developing communication technologies especially the Internet. The Internet that is separated from other communication technologies by its own characteristics has become effective in every area of life. The Internet as a new social space where there is no real physical proximity has also affected traditional forms of social relationships. It has revealed a new form of social relationship called virtual. In this context this paper aims to question the potential of virtual relationships to transform traditional social relations. In the study in which quantitative research method is adopted, the university students were handled and a structured questionnaire was used as data collection tool.

Keywords: The Internet, Virtual Relationship, Chat, Social Network.

Giriş

Tarihsel süreç içinde insanlık, kendine özgü karakteristikler taşıyan birtakım toplumsal aşamalardan geçmiştir. Bu aşamalardan en önemlileri olan tarım ve sanayi devrimleri, insanlık tarihinin dönüm noktaları olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte günümüzde; insanlık tarihinin yaklaşık son üç yüz yılına karşılık gelen yeni bir dönemine girildiği, tarım ve sanayi devrimlerinden sonra yeni bir devrimin yaşanmakta olduğu öne sürülmektedir. Bu yeni dönem adına kimi zaman post-endüstriyel/bilgi/enformasyon toplumu kimi zaman network ya da risk toplumu denilen yeni bir toplum biçimini de beraberinde getirmiştir (Bozkurt, 2005, s. 1-2). Bu dönüşümün yaşanmasında en önemli etkenlerden biri kuşkusuz teknolojidir. Teknoloji, çoğu kez toplumsal değişimin tetikleyicisi olmuştur. Teknolojik gelişmeler ve buluşlar toplumsal değişime hızlı bir ivme kazandırmaktadır. Sağlık, ulaşım, iletişim, sanayi, eğitim ve daha birçok alanda yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanan teknoloji; toplumsal değişimleri de beraberinde getirmektedir. Son dönemlerde ise özellikle iletişim teknolojisinin toplumsal değişim üzerinde yadsınamayacak bir etkisi olduğu görülmektedir (Marshall, 2005, s.136).

Çağımızın, bilgi ya da enformasyon toplumu olarak adlandırılmasında en önemli dayanaklardan biri internettir. Bilginin üretildiği, saklandığı, paylaşıldığı, insanların sınırları aşarak iletişim kurabildiği bir alan olarak internet, enformasyon toplumunun buhar makinesi olarak görülmekte, tarım ve sanayi devriminden sonra üçüncü devrim olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmelerin ürünü olarak karşımıza çıkan internet, günümüzde hayatın neredeyse her alanına nüfuz etmiş bulunmaktadır. Ekonomiden sosyal hayata, siyasetten akademik çevrelere, sivil toplum kuruluşlarından devlete kadar tüm alanlar internet teknolojisinin etkisi altında dönüşmektedir (Yılmaz, 2006: 13).

İnternet, hem kişilerarası hem de kitle iletişiminde imkan veren yeni bir iletişim ortamı olması dolayısıyla radyo, televizyon gibi diğer kitle iletişim araçlarından farklıdır (Gökalp, 2007). Bu anlamda internet, birey ile makine arasında değil, birey ile diğer bireyler arasında elektronik ortamda var olan bir etkileşime imkan sağlamaktadır. Burada etkileşime yapılan vurgu önemlidir. Yeni iletişim teknolojileri,

* Arş. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, demircioglu_z@yahoo.com

bireyleri -televizyon örneğinde olduğu gibi- izleyici olmaktan çıkarıp eyleyici (aktör) konumuna getirmiştir (Timisi, 2005: 93). İnternet, ekran başındaki insan için televizyona göre çok daha geniş bir katılım alanı sunmaktadır (Kozanoğlu, 1997: 99). Bu anlamda internet, bireyi teknoloji ile tek başına bırakan yalnız bir deneyim ortamı olmaktan çok bir ortaklığın deneyimlendiği yeni bir toplumsal mekandır (Holmes, 1997'den akt., Timisi, 2005, s. 91). Ancak bu yeni toplumsal mekanda gerçek bir fiziksel yakınlık olmadığından; kurulan ilişkiler, geleneksel toplumsal ve kültürel kodlarla açıklanamamaktadır (Timisi, 2005: 91-92).

Geleneksel anlamda sosyal ilişki, " tarafların bir mana etrafında [karşılıklı vaziyet olarak] birbirlerine göre uyarlanmış ve o manaya yönelmiş davranışlar sergilemesidir" (Weber, 2007: 49). Bu anlamda sosyal ilişki, birbirinden haberdar ve etkileşim içinde olan en az iki kişinin belli bir zaman diliminde ortak bir anlam etrafında karşılık bağ içerisinde kurdukları bir ilişki biçimidir. Sosyal ilişkiler, insanlar arasındaki samimiyet derecesine göre birincil ilişkiler ve ikincil ilişkiler olmak üzere iki gruba ayrılır. Birincil ilişkiler; yakın, içten ve yüz yüze ilişkilerin hakim olduğu, sadakat duygusunun, güçlü bir işbirliği ve arkadaşlığın mevcut bulunduğu ilişkilerken, ikincil ilişkiler; belli bir maksat veya menfaatin oluşması için ortaya çıkmış, daha resmi, daha az içten ve daha çok fonksiyonel ilişkilerdir. İnternet, bu ilişki türlerine alternatif yeni toplumsal ilişki biçimlerinin gelişmesine aracılık etmektedir (Taşdelen, 1997'den akt., Ergenç, 2011, s. 72). Bu yeni sosyal ilişki biçimi "sanal" olarak adlandırılan gerçeğe alternatif yeni bir gerçeklik düzeyinde ortaya çıkmaktadır. Sanal alan, mevcut toplumsal pratiklerin ötesinde bir gerçekliğe işaret etmekte ve sanal ortamlar, sosyal gerçekliğin koşullarına alternatif yeni sosyalleşme alanları oluşturmaktadır (Timisi, 2005, s. 89). Birçok insan için sanal dünyanın çeşitliliği ve kültürel zenginliği büyük bir çekiciliğe sahiptir. İnternetin kullanımına bakıldığında da insanların büyük bölümünün interneti, bilgiden ziyade toplumsal ilişki kurmak için kullandığı ortaya çıkmaktadır (Bozkurt, 2005, s. 93). Dolayısıyla internetin bireysel ve toplumsal hayata kazandırdığı en yeni olgulardan biri, sanal ilişki olgusudur. Genel anlamıyla sanal ilişki ortak mekânda gerçekleşmeyen, yüz yüze görüşmeye dayanmayan, bedensel temas olanağının bulunmadığı, araçlı bir iletişim ile gerçekleştirilen bir bağlantı şeklidir (Karadal, 2009, s. 52-53).

Yapılan çalışmalar, internetle birlikte gelişen sanal ilişkilere ilişkin iki farklı görüş üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlardan ilki; internetin, yeni ilişki biçimlerinin ve toplulukların oluşumuna katkı sağladığı, diğeri ise internetin, bireylerin toplumla ve gerçek dünya ile ilişkilerini bozarak onları izole ettiğidir. Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalara rağmen elektronik ağlarda sosyalleşmenin ne kadar gerçekleştiği ve bu yeni sosyalleşme biçiminin kültürel etkilerinin neler olduğu hala belirsizdir (Castells, 2005: 475-476).

İnterneti ve sanal ilişkileri olumlu olarak değerlendirenler; interneti, sosyalleşmenin yeni bir boyutu olarak görmekte, internet kullanıcılarının; normal yaşantılarında kuramayacakları ilişkileri internet yoluyla kolaylıkla kurabildiklerini, dünyanın dört bir yanından dostlar edinebildiklerini, aynı zevklere sahip insanlara kolaylıkla ulaşabildiklerini savunmaktadırlar. Böylelikle insanlar internet sayesinde yalnızlık duygularını hafifletebilmekte, gerçek yaşamdaki toplumsal ilişkilerin tehlikeli ve istenmeyen taraflarından korunabilmekte, tesadüf ya da zorunluluk sonucu değil, seçim yaparak sosyalleşme imkanı bulabilmekte, gündelik yaşamda ifade edemedikleri, açığa vurmaktan çekindikleri her türlü durum, tutum ve fikri internet ortamında rahatlıkla ifade edebilmektedirler (Karadal, 2009; Timisi, 2005).

Diğer taraftan internet, çoğu kez sosyal ilişkileri zayıflatan, bireyleri kendi içine kapalı, yaşamını bilgisayar başında sürdüren ve çevresini ihmal eden kişilere dönüştüren, insan ilişkilerini sınırlandırıp bireyleri asosyalleştiren, bireylerin dünyasını daraltan ve gerçeklik algısını değiştiren, gerçek yaşamdan kopma ihtimalini de beraberinde getirerek gerçek yaşamdaki toplumsal ilişkilerini zedeleyen ve zayıflatan bir alan olarak görülmektedir. Buna bağlı olarak sanal ilişkilerin geçici, dayanışmadan yoksun ve aidiyet duygusunu sürekli üretemeyecek yapıda olduğu ifade edilmektedir (Karadal, 2009; Timisi, 2005). İnternete bu derece olumsuz bakmamakla birlikte bir takım çalışmalar ise internetle birlikte yüz yüze ilişki biçiminin sona ermesi bile giderek azalacağını ve ilişkilerde çözümler yaşanacağını ileri sürmektedir (Kozanoğlu, 1997: 113).

Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı internetin ve sanal ilişkilerin geleneksel sosyal ilişkiler üzerindeki etkilerinin araştırılmasıdır. Çalışmada, internetin sözü edildiği gibi, bireyleri anonimleştiren ve böylelikle özgürleştiren, farklı şekillerde sosyalleşmelerini sağlayan bir alan mı yoksa toplumsal ilişkileri zedeleyen ve zayıflatan, insanları asosyalleştiren bir alan mı olduğu tartışılacaktır.

1.Yöntem

Günümüzde, hayatın vazgeçilmez bir parçası olarak değerlendirilen internet, akademik araştırmaların da odağına yerleşmiştir. Konuya artan ilgi, konunun farklı disiplinlerce ve farklı bakış açılarıyla ele alınması sonucunu doğurmuştur. Böylelikle internet, geniş bir akademik alanda tartışılır hale gelmiştir. İnternetle ilgili çalışmalar incelendiğinde; konunun sıklıkla eğitimle ilişkisi açısından ele alındığı

görülmektedir. Bunun yanında enformasyon toplumu, dijital demokrasi, gözetle(n)me, internet ve sanal uzam, sanal kimlik, internetin bireysel etkileri, etik ve internetin hukuki boyutu gibi konularda da çalışılmaktadır. Dolayısıyla konu daha çok eğitim bilimleri, hukuk, işletme, bilişim ve psikoloji gibi disiplinlerce ele alınmaktadır. Bu çalışma ise internetin toplumsal etkilerini araştırmak üzere sosyolojik bir perspektif benimsemiştir.

İlk olarak üniversitelerde yaygınlaşan, daha sonra işyerlerine, evlere ve dolayısıyla kişisel hayatlara dahil olan internet, bu özelliği nedeniyle daha çok gençler tarafından kullanılmaktadır. Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de internet kullanıcılarının büyük bir kısmını gençler oluşturmaktadır (Akınoğlu, 2002: 70). Sanal ilişkilerin yoğun biçimde yaşandığı paylaşım ortamlarının en popülerleri olan sosyal ağ sitelerini en çok kullananlar yine gençlerdir. (Şahinkaya, 2010; Karal ve Kokoç, 2010). Dolayısıyla çalışmada interneti ve sosyal ağ sitelerini en çok kullanan kitle olan üniversite öğrencileri ele alınmıştır. İnternet üzerinden yapılandırılmış anket formları yoluyla 50 kadın ve 50 erkek üniversite öğrencisinden toplanan veriler SPSS aracılığıyla analiz edilmiştir. Katılımcıların internet ile ilgili görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanan anket formu 24 sorudan oluşmaktadır. Anket formunun ilk bölümünde katılımcıların cinsiyet, yaş, doğum yeri ve sosyo-ekonomik seviyelerine ilişkin olgusal sorulara yer verilmiştir. Daha sonra sırasıyla katılımcıların internet kullanım alışkanlıklarına, internet algılarına ve internet üzerinden kurdukları ilişkilere yönelik sorular yöneltilmiştir.

2.Bulgular

2.1.Örneklemin Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapısı Hakkında Genel Bilgi

Çalışmaya katılanların yaş ortalaması 21,54’tür. Çalışmanın yöntem kısmında da belirtildiği gibi internet kullanıcılarının büyük çoğunluğu gençlerden oluşmaktadır ve bu çalışma üniversitede eğitim gören gençleri kapsadığından yaş aralığının 18-24 arasında değiştiği söylenebilir. Katılımcıların % 62,5’i büyükşehir, % 25’i şehir, % 10’u ilçe ve % 2,5’i köy doğumludur. Dolayısıyla katılımcıların yaklaşık % 88 gibi büyük bir çoğunluğu kent doğumludur. Katılımcıların % 55’lik kısmının ailesi orta gelirlidir. Dolayısıyla çalışmada ele alınan katılımcı profilinin büyük oranda kent doğumlu, genç ve orta gelirli olduğu söylenebilir.

2.2.Örneklemin İnternet Kullanım Alışkanlıkları

Çalışmada; katılımcıların internet kullanım alışkanlıklarını belirlemek üzere, ne kadar süredir, ne sıklıkla ve hangi amaçlarla internet kullandıkları, internette hangi faaliyetleri gerçekleştirdikleri sorulmuştur. Katılımcıların % 45’i 5-10 yıldır, % 40’ı 10 yıldan fazla süredir internet kullanıcısıdır. Katılımcıların yaşları da göz önünde bulundurulursa büyük çoğunluğunun çok erken yaşlarda internet kullanmaya başlamış oldukları görülmektedir.

Örneklemin internet kullanıcısı olma süresiyle ailesinin ekonomik durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=0,002$, $p < 0,05$). Dolayısıyla ailesinin ekonomik durumu görece iyi olan katılımcılar diğerlerine göre daha erken yaşta internet kullanmaya başlamışlardır. Bu veri literatürde yer alan internet kullanımıyla birlikte ortaya çıkan yeni eşitsizlik biçimlerini destekler niteliktedir.

Katılımcıların günlük internet kullanım sürelerine bakıldığında; % 40’ının günde 1-2 saat, % 30’unun 3-5 saat internet kullandıkları görülmüştür. Günde 5 saatten fazla internet kullananların oranı ise % 27,5’tir. Dolayısıyla katılımcıların yaklaşık % 60’ının yoğun bir şekilde internet kullandıklarını söylenebilir.

İnternet kullanım süreleri belirlenen katılımcıların “internetin hayatınızdaki yeri nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde (Tablo 1); katılımcıların % 62,5’i gibi büyük bir çoğunluğunun internetin hayatlarında önemli bir yeri olduğunu belirttiği görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların % 12,5’i de internetsiz yaşayamayacaklarını belirtmişlerdir. Buna karşılık internetin hayatlarında önemli bir yeri olmadığını belirtenlerin oranı sadece % 5’tir. Bunların dışında örneklemin %10’u “internet benim için bir vakit geçirme aracı”; yine %10’u ise “internet benim için bir bilgilendirme aracı” cevabını vermiştir. Görüldüğü gibi örneklemin yaklaşık %75’i için internet hayatın vazgeçilmez bir unsurdur.

Tablo 1: İnternetin Katılımcıların Hayatlarındaki Yeri

	Yüzde (%)
1. İnternetsiz yaşayamam	12,5
2. İnternetin hayatımda önemli bir yeri var	62,5
3. İnternet benim için bir vakit geçirme aracı	10,0
4. İnternet benim için bir bilgi edinme aracı	10,0
5. İnternetin hayatımda önemli bir yeri yok	5,0
Toplam	100,0

Çoğunluğu interneti hayatlarının önemli bir unsuru olarak gören katılımcılara interneti ne amaçla kullandıkları sorulduğunda; interneti en çok araştırma yapmak ve sosyal ağları takip etmek amacıyla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu faaliyetleri sırasıyla iletişim, haber takibi, eğlence, alışveriş, forum/grup takibi izlemektedir. Beklenenin aksine; katılımcıların interneti sosyalleşmek amaçlı kullanımları listenin en son sırasında yer almıştır. Dolayısıyla katılımcıların sosyal ağ kullanımını sosyalleşmek olarak değerlendirmedikleri söylenebilir. Oysa daha önce belirtildiği gibi sosyal ağlar, geleneksel sosyal ilişkilere bir alternatif olarak sunulan sanal ilişkilerin yoğun bir şekilde yaşandığı paylaşım ortamlarındandır. Ancak sanal ilişkiler, belli bazı özelliklerinden dolayı (fiziksel mesafe, yüz yüze olmayan iletişim vb.) bilinen anlamda sosyal ilişkilerden farklılık göstermektedir. Bu nedenle katılımcıların sanal ilişkiyi bir sosyal ilişki biçimi olarak görmedikleri söylenebilir.

Tablo 2: Katılımcıların İnternet Kullanım Amaçları

	Yüzde (%)
Sosyal ağlar	92,5
Araştırma	92,5
İletişim	85,0
Haber	80,0
Eğlence	65,0
Alışveriş	55,0
Forum/grup takibi	45,0
Sosyalleşmek	37,5
Diğer	12,5

Katılımcıların internette en çok vakit geçirdikleri faaliyetler, interneti kullanım amaçlarıyla paralellik göstermektedir. Bu doğrultuda katılımcılar en fazla sosyal ağlar ve araştırma sitelerinde vakit geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Özellikle son dönemlerde popülerleşen sosyal ağ siteleri sanal ilişkilerin yoğun biçimde yaşandığı ortamlar olarak internet sosyalleşmesinin en belirgin mekanlarıdır. Dolayısıyla katılımcıların internette en çok vakit geçirdikleri faaliyetin sosyal ağlar olması çalışmanın amacına da hizmet etmektedir.

Katılımcıların cinsiyeti ile internette zaman geçirdikleri faaliyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p=0,384$; $p > 0,05$). Hem kadın hem de erkek katılımcıların internette en fazla vakit geçirdikleri mecaz sosyal ağlardır. Bunun yanında erkek katılımcıların % 10'u internette oyun oynamayı tercih ettiğini söylerken oyun oynamayı tercih eden kadın katılımcı yoktur.

Tablo 3: Katılımcıların İnternette en çok vakit geçirdiği faaliyetler

	Yüzde (%)
Chat	5,0
Sosyal ağlar	55,0
Forum ve bloglar	5,0
Oyun	5,0
Araştırma	27,5
Diğer	2,5
Toplam	100,0

Katılımcıların internet sorulduğunda; % 55'i internette ifade etmiştir. İnternet

kullanımlarına ilişkin görüşleri gereğinden fazla vakit geçirdiğini kullanımından dolayı

katılımcıların % 25'i aile ve arkadaşlarını ihmal ettiğini, % 15'i aile ve arkadaşlarıyla sorun yaşadığını, % 7,5'i internet yüzünden başka planlarını iptal edebildiklerini, % 25'i ise internet yüzünden başka etkinliklere ilgilerinin azaldığını belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi katılımcılar aşırı internet kullanımından dolayı kimi zaman aile ve arkadaşlarını ihmal ederken kimi zaman onlarla sorun yaşar hale gelmektedirler. Ancak aşırı internet kullanımının en fazla şikayet edilen tarafı kişilerin görev ve sorumluluklarını ihmal etmelerine sebep olmasıdır. Bununla birlikte internetin hayata aşırı nüfuz etmesi kişilerin spor, sinema, edebiyat gibi başka etkinliklere olan ilgisini azaltmıştır.

Tablo 4: Katılımcıların internet kullanımına ilişkin düşünceleri

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
	%	%	%	%	%
1. İnternete ayırdığım zaman aile ve arkadaşlarımı ihmal etmeme neden oluyor.	5,0	20,0	17,5	45,0	12,5

2. İnternet kullanımı sırasında görev ve sorumluluklarımı aksattığımı düşünüyorum.	5,0	42,5	15,0	30	7,5
3. İnternette gereğinden fazla zaman geçiriyorum	10,0	45	12,5	27,5	5,0
4. İnternet kullanmamdan dolayı arkadaşlarımla/ailemle sorunlar yaşıyorum.	2,5	12,5	15,0	35,0	35,0
5. İnternette daha fazla zaman geçirmek için başka planlarımı iptal edebilirim.	2,5	5,0	7,5	37,5	47,5
6. İnternet kullanmamdan dolayı başka etkinliklere (spor, sinema, kitap okuma vb.) ilgim azaldı.	5,0	20,0	12,5	27,5	32,5

2.3.Örneklemin İnternet Üzerinden Kurdukları İlişkiler

İnternet üzerinden kurulan ilişkilerin en bilinen örneği sanal sohbet(chat)tir. Katılımcıların % 75'i sanal sohbet yaptığını ifade etmiştir. Katılımcıların sanal sohbet yapmalarındaki en yaygın amaç, arkadaşlarıyla ve uzaktaki tanıdıklarıyla iletişim kurmaktır. Yani bilinenin aksine internet yeni insanlarla tanışmak amacıyla değil, daha çok gerçek hayatta ilişki içinde bulunulan insanlarla iletişim kurmak amacıyla kullanılmaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların sanal sohbete katılma amaçları

Amaç	Yüzde(%)
Aynı ilgi alanlarını paylaşan arkadaşlar bulmak	17,5
Karşı cinsten arkadaşlıklar kurmak	5,0
Cinsiyet fark etmeksizin yeni insanlar tanımak	7,5
Gerçek hayattaki arkadaşlarımla iletişim kurmak	60,0
Uzaktaki tanıdıklarımla iletişim kurmak	45,0
Problemlerimle ilgili yardım istemek	17,5

*Katılımcılar birden fazla seçeneği işaretleyebilmişlerdir.

İnternet üzerinden kurulan ilişkilere ilişkin en yaygın eleştiri, bu türden ilişkilerin güven ve samimiyet temelleri üzerine kurulmamasıdır. Bu nedenle internet üzerinden kurulan ilişkilere, kişilerin gerçek kimliklerini saklama eğiliminde oldukları öne sürülmektedir. Buna karşılık yapılan çalışmada, katılımcıların %65'i internette iletişim kurarken kimliğini saklamadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte katılımcılar, internette tanımadıkları kişiler tarafından sorulduğu takdirde, isimlerini ve okudukları okulu/bölümü söylememe eğilimindedirler, katılımcılar cinsiyetlerini ise daha rahat söyleyebilmektedirler.

İnternet üzerinden kurulan ilişkileri etkileyen bir diğer faktör karşıdaki kişinin gerçek kimliğini saklayıp saklamadığıdır. Bu bağlamda katılımcıların % 47,5'i internette iletişim kurarken karşısındakinin gerçek kimliğini saklayabileceğini düşünmektedir. Dolayısıyla katılımcılar, hem kendi kimliklerini saklama eğiliminde olduklarından; hem de karşıdakinin kimliğini saklayabileceği düşündüklerinden, internet üzerinden yeterince güvenilir ilişkiler kurulabileceğine inanmamaktadırlar. Ancak buna rağmen katılımcıların % 55'i gerçek yaşamda tanımadığı kişilerle internet yoluyla iletişime geçebileceğini ifade etmiştir. Bu kişilerin temel motivasyonu ilgi alanlarıdır. Katılımcıların % 20'si iletişime geçtikleri insanları ilgi alanları dolayısıyla seçtiklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla ilgi alanı internet üzerinden insanları bir araya getiren önemli bir kriterdir. İlgi alanını sırasıyla sosyal statü ve meslek takip etmektedir.

İnternet yoluyla kurulan sanal ilişkilere getirilen bir eleştiri de, kurulan iletişimin fiziksel uzaklık nedeniyle sağlıklı olmamasıdır. Katılımcılar her ne kadar internet üzerinden tanımadıkları insanlarla iletişime geçtiklerini söyleseler de, % 47,5'lik bir oran internette iletişim kurulan kişinin fiziksel uzaklığından rahatsız olduğunu belirtmiş ve bu ilişkiler kimi zaman gerçek yaşama taşınmıştır. Katılımcıların % 55'i internet vasıtasıyla edindiği arkadaşlıklarını gerçek yaşama taşıdığını belirtmiştir.

2.4.Örneklemin İnternet Üzerinden Kurulan İlişkilere Yönelik Düşünceleri

Katılımcıların internet üzerinden kurulan ilişkilere yönelik düşünceleri, internetin toplumsal ilişkileri dönüştürme potansiyeli hakkında ipuçları vermektedir (Tablo 6). Bu bağlamda katılımcıların % 62,5'i internette kurdukları ilişkilerin gerçek yaşamdaki ilişkilerin önüne geçtiğini düşünmezken, % 70 gibi büyük bir oranı internette edindikleri arkadaşları gerçek yaşamdaki arkadaşlarına tercih etmeyeceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar, gerçek yaşamdaki arkadaşlarıyla internet ortamında görüşmeyi tercih etmemektedirler (% 82,5).

Tablo 6: Katılımcıların İnternet Üzerinden Kurulan İlişkilere Yönelik Düşünceleri

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Yanıt yok
	%	%	%	%	%	%
İnternette kurduğum ilişki ve paylaşımların bazen gerçek hayattaki ilişki ve paylaşımlarımın önüne geçtiğini düşünüyorum.	2,5	25	7,5	42,5	20	2,5
İnternet ortamında edindiğim arkadaşlıkları gerçek yaşamdaki arkadaşlarıma tercih ettiğim oluyor.	0	17,5	10	27,5	42,5	2,5
Gerçek yaşamdaki arkadaşlarımla dışarıda görüşmek yerine internette görüşmeyi tercih ederim.	0	5	10	35	47,5	2,5
İnternet kullanmamdan dolayı yüz yüze iletişimde zorluk yaşıyorum.	0	7,5	7,5	30,0	52,5	2,5
İnternette iletişim kurarken kendimi daha rahat hissediyorum.	5	30	17,5	32,5	12,5	2,5
İnternet ortamında kurulan ilişkileri güvenilir bulmaktayım.	0	10	40	32,5	15	2,5
İnternet ortamında kurulan ilişkileri samimi bulmaktayım.	2,5	5	40	32,5	15	2,5
İnsanlar internet yoluyla duygusal ilişkiler kurabilirler.	5	50	15	15	12,5	2,5
İnsanlar internet yoluyla tanışıp evlenebilirler.	5	47,5	15	15	15	2,5
İnternette ev arkadaşı bulma fikrine sıcak bakabilirim.	5	25	17,5	25	25	2,5

Katılımcıların % 82,5 gibi büyük çoğunluğu internet kullanımının sosyal hayatta kurdukları yüz yüze iletişimlerini engellemediğini ifade etmiştir. Dolayısıyla iddia edilenin aksine internet, gerçek yaşama ve sosyal hayata tercih edilmemektedir. Buna rağmen katılımcılar internetin iletişim kurmada rahat bir ortam sağladığı görüşüne uzak değildiler. İnternette iletişim kurarken kendisini daha rahat hissedilenlerin oranı % 35 dolaylarındadır.

Diğer bir veri katılımcıların internette kurulan ilişkilerin güvenilir ve samimi olduğuna ilişkin kararsızlık içinde olmalarıdır (Her iki görüşte de kararsız olanların oranı % 40'tır). Bu kararsızlık haline rağmen katılımcıların % 55'i internet yoluyla duygusal ilişkiler kurulabileceğini, % 42,5'i insanların internet yoluyla tanışıp evlenebileceklerini, % 30'u internette ev arkadaşı bulma fikrine sıcak bakabileceklerini belirtmişlerdir.

Sonuç

Çalışmanın verileri doğrultusunda; katılımcıların genel olarak 18-25 yaş arası, kent doğumlu ve orta gelirli ailelere mensup bireyler olduğu görülmüştür. Katılımcılar, internet kullanım alışkanlıkları açısından değerlendirildiğinde; 5-10 yıldır internet kullanıcısı olup günde 1-2 saat internet kullandıkları görülmüştür. Katılımcıların günlük internet kullanımı beklenenden az çıktığı halde, % 62,5'i internetin hayatlarında önemli bir yeri olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların interneti kullanım amaçlarının başında araştırma yapmak ve sosyal ağ kullanımı gelmektedir. Katılımcıların yarısından fazlası (%55) internette gerektiğinden fazla vakit geçirdiğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte; katılımcılar fazla internet kullanımı nedeniyle sosyal hayatlarının etkilendiğini düşünmemektedirler.

Katılımcıların % 75'i internet üzerinden kurulan ilişkilerin en bilinen örneği olan sanal sohbet uygulamalarını kullandığını ifade etmiştir. Ancak katılımcıların sanal sohbet uygulamalarını kullanmalarındaki en yaygın amaç sosyal yaşamlarındaki arkadaş ve yakınlarıyla iletişim kurmaktır. Başka bir deyişle, katılımcılar interneti yeni insanlarla tanışmak, arkadaşlıklar kurmak amacıyla değil, gerçek yaşamdaki arkadaşlarıyla iletişim kurma amaçlı kullanmaktadırlar. Dolayısıyla hem katılımcıların internet kullanımına ilişkin düşünceleri hem de sanal sohbet uygulamalarını kullanım amaçları göstermektedir ki; internetin toplumsal yaşamı ve toplumsal ilişki biçimlerini dönüştürme potansiyeli sanıldığı kadar yüksek değildir. İnsanlar internetin etkisinde olmakla birlikte var olan sosyal yaşamlarını ve sosyal ilişkilerini korumaya özen göstermektedirler. Ayrıca katılımcılar, internet üzerinden ilişki kurarken hem kendi kimliklerini saklama eğiliminde; hem de karşıdakinin kimliğini saklayabileceği düşüncesindedirler. Dolayısıyla internet, güvenilir ve samimi ilişkilerin kurulabileceği bir alan olarak görülememekte, sosyal hayatta kurulan ilişkilere bir alternatif olarak değerlendirilmemektedir.

Sonuç olarak veriler, internetin en azından şimdilik var olan toplumsal ilişkileri dönüştürme potansiyelinin düşük olduğunu göstermektedir. İnterneti ve sanal ilişkileri tehlikeli bulanların ifade ettiği gibi internet kısa vadede sosyal ilişkileri zayıflatacak, bireyleri kendi içine kapalı, çevresini ihmal eden,

asosyal, yaşamdan kopmuş bireylere dönüştürecek bir etkiye sahip değildir. Bireyler çoğu zaman sanal ilişkilerin; geçici, samimiyet ve güvenilirlik duygularından uzak; dayanışmadan yoksun ilişkiler olduklarının farkındadırlar. Ancak tasvir edilmeye çalışılan tablo, çalışmanın sınırlılıkları ve gerçekleştiği zaman çerçevesinde ortaya çıkan bir tablodur. Kozanoğlu'nun (1997) ifade ettiği gibi belki de gelecekte yüz yüze ilişkiler sona ermesine bile, bu ilişki biçimi giderek azalacak ve ilişkilerde çözümler yaşanacaktır ve bunu zaman gösterecektir.

KAYNAKÇA

- AKINOĞLU, Orhan (2002). *Eğitim ve Sosyalleşme Açısından İnternet Kullanımı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BOZKURT, Veysel (2005). *Endüstriyel ve Post-Endüstriyel Dönüşüm*, Bursa: Alfa Aktüel.
- CASTELLS, Manuel (2005). *Ağ Toplumunun Yükselişi - Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür* (Çev. E. Kılıç), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- ERGENÇ, Ayfer (2011). *Web 2.0 ve Sanal Sosyalleşme: Facebook Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÖKALP, Emre. (2007). "Becerikli Fareyle Uzaklara: İnternet", N. Bayram (Ed.), *Toplum ve İletişim içinde* (127-152), Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- KARADAL, Özgür (2009). *Kitle İletişim Araçlarından İnternetin Silifke Ortaöğretim Gençliği Üzerindeki Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARAL Hasan ve KOKOÇ Mehmet (2010). "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Ağ Siteleri Kullanım Amaçlarını Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması", *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, S. 1(3), s. 251-263.
- KOZANOĞLU, Can (1997). *İnternet, Dolunay, Cemaat*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- MARSHALL, Gordon (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. O. Akınbay ve D. Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat.
- ŞAHİNKAYA, Ersoy (2010). *Türkiye'de 1980-2010 Yılları Arasındaki Yeni Teknolojilerin Toplumsal Ağlardaki Değişimlere Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TİMİSİ, Nilüfer (2005). "Sanallığın Gerçekliği: İnternetin Kimlik ve Topluluk Alanlarına Girişi", M. Binark ve B. Kılıçbay (Ed.), *İnternet, Toplum, Kültür içinde* (s. 89-105). Ankara: Epos Yayınları.
- YILMAZ, S. (2006). *İnternet ve İnternet Kafelerin Orta Öğretim Öğrencilerine Etkileri (İstanbul Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.